

BAROMETRUL DEMOGRAFIC

SITUAȚIA TINERILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA: DE LA DEZIDERATE LA OPORTUNITĂȚI

Mariana BUCIUCEANU-VRABIE, Irina PAHOMII¹

Sumar: Se examinează problemele principale cu care se confruntă tinerii în Republica Moldova. Se constată gradul înalt de vulnerabilitate și susceptibilitate la diferite riscuri, ceea ce compromite oportunitățile și potențialul de dezvoltare al tinerilor: sărăcia, inechitatea oportunităților educaționale, de instruire și acces la informație, oportunități economice, starea sănătății și deprinderile nocive. Se înregistrează gradul înalt de excluziune socială a tinerilor – circa 29% nu urmează nici o formă de instruire sau pregătire profesională și nu sunt încadrați în câmpul muncii, Republica Moldova având la acest capitol cei mai nefavorabili indicatori printre țările din regiune. Peste 31% dintre cei ocupați au locuri de muncă informale, iar în rândul tinerilor salariați 10,4% lucrează fără contracte individuale de muncă. Peste 16% din potențialul tânăr al țării este plecat la muncă sau în căutarea unui loc de muncă peste hotare. Printre acțiuni urgente se evidențiază: investiția curentă și continuă în generația tânără cu implicații prioritare în educație, sănătate și ocupație.

În condițiile provocărilor demografice prin care trece țara și abordarea viitorului său socioeconomic, inevitabil se impune și problema situației tinerilor, dezvoltării lor și orientarea politicilor de tineret ca un vector al investiției în capitalul uman. În prezent, tinerii reprezintă un sfert din populația țării, constituind o componentă strategică a dezvoltării durabile, oferta pentru forța de muncă, crearea familiilor și a continuității umane. În pofida faptului că în Republica Moldova se implementează Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de

Tineret 2020, finanțarea redusă a activităților planificate nu asigură rezultate scontate, iar tergiversarea reformelor socioeconomice și socio-politice agravează situația.

Educația potențialului tânăr. În ultimele decenii, în Republica Moldova sunt vizibile succesele în creșterea nivelului de educație a populației. Astfel, în raport cu anul 2000, în structura populației de 25 ani și peste ponderea persoanelor care au absolvit un nivel superior de educație practic s-a dublat (de la 12,4% la 20,1% în anul 2014).

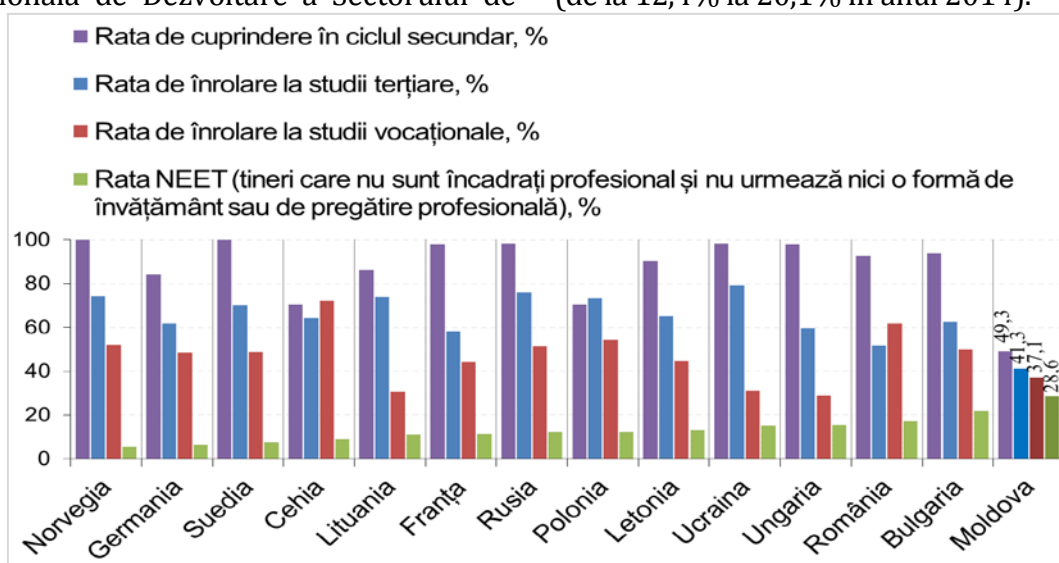

Fig.1. Unii indicatori privind performanța educativă a populației de 15-24 ani în aspect comparativ, anul 2013 (ultimul an disponibil)

Sursa: The Human Capital Report 2015.

¹ Mariana Buciuceanu-Vrabie, dr. în sociologie, Centrul de Cercetări Demografice, INCE al AȘM.
Irina Pahomii, cercetător științific, Centrul de Cercetări Demografice, INCE al AȘM.

Evident, această schimbare vine pe seama generației tinere (de 15-29 ani), unde ponderea celor cu studii superioare (19,2% în anul 2014) este semnificativ mai mare decât în cazul populației de vârste adulte (12,3%).

Totuși, panorama succeselor educative și a calității resurselor umane tinere comparativ cu alte țări evidențiază pentru Republica Moldova un nivel scăzut de competitivitate a acestora. Astfel, în pregătirea capitalului uman în vârstă de 15-24 ani este înregistrată cea mai mică rată de înrolare la studii superioare (41,3% în anul 2013) printre țările comparate (Fig.1), iar în cazul studiilor vocaționale (37,1%) avansează doar în fața Ucrainei (31%), Lituaniei (30,4%) și Ungariei (28,9%).

Atenționăm însă ponderea extrem de mare (circa 29%) a tinerilor care nu urmează nici o formă de instruire sau pregătire profesională și care nici nu sunt încadrați în câmpul muncii (rata NEET). La acest indicator, Moldova depășește toate țările comparate, fiind mult peste media țărilor UE (17,9%)², ceea ce confirmă gradul înalt de vulnerabilitate și excluziune socială a tinerilor.

Tinerii pe piața muncii. În ultimii ani, dezechilibrul dintre cererea și oferta de forță de muncă s-a dublat (de la 20,8 în 2001 la 42,1%³), în mare parte din cauza capacității joase de angajare a indivizilor cu studii și cu incidență mai înaltă pentru

grupa de vârstă mai tânără. Statistica națională privind relația tinerilor cu piața muncii interne atestă că în raport cu statutul activității curente 3 din 10 tineri sunt plasați în câmpul muncii, iar circa 2/3 sunt economic inactivi (447 mii), dintre care mai mult de jumătate sunt încadrați în procesul de studii și formare profesională, iar peste 20% sunt ocupate cu lucrul casnic, inclusiv responsabilitățile familiale. Dintre tinerii ocupați pe piața muncii, peste 31% au locuri de muncă informale⁴, iar în rândul tinerilor salariați 10,4% lucrează fără contracte individuale de muncă. Totodată, deși există programe de susținere a tinerilor antreprenori, ponderea acestora rămâne relativ mică – 2,4% au vârsta de până la 24 ani și 20,3% au vârsta cuprinsă între 25-34 ani.

Se atestă o descreștere simțitoare a ponderii persoanelor tinere ocupate în totalul populației ocupate, iar șomajul tineretului, chiar și cu tendința de diminuare înregistrată în ultimii ani (Fig. 2), se menține la cele mai înalte proporții – 7,2% în 2014 comparativ cu alte grupe de vârstă sau media la nivel de țară (circa 4%). Scăderea ratei de șomaj în rândul tinerilor este rezultatul nivelului scăzut de înregistrare a șomajului oficial, fluxul migrațional intens al tinerilor peste hotarele țării, dar și camuflarea indicatorului ca urmare a evidenței statistice deficitare a numărului real al populației RM.

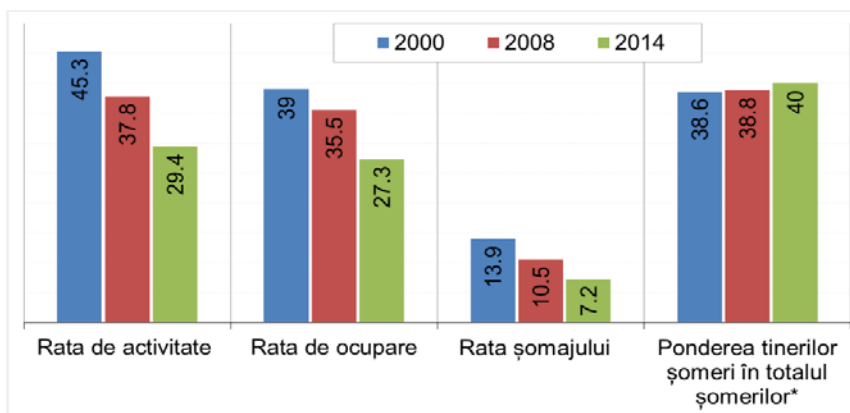

Fig.2. Participarea populației tinere (15-29 ani) la activitatea economică, %

Sursa: în baza datelor BNS. *Șomeri BIM, înregistrați oficial.

Patru din zece șomeri înregistrați oficial sunt tineri (15-29 ani). Printre aceștia: 3 din 5 sunt bărbați, 7 din 10 provin din mediul rural, iar 9 din 10 au vârsta cuprinsă între 20-29 ani. Din totalul șomerilor tineri, circa 13% se aflau în șomaj de lungă durată.

În aspect comparativ cu țările vecine și unele țări din regiune, Moldova rămâne în urmă cu cea mai mică rată de ocupare în rândul tinerilor (18,1% pentru cei de 15-24 ani și 42,4% cei de 25-29 ani). În același timp, tinerii din Moldova înregistrează cea mai înaltă rată de inactivitate (peste 66% potrivit

datelor internaționale) în raport cu țările comparate, depășind mai mult de două ori media țărilor UE (27,7% pentru anul 2014).

Sănătatea tinerilor. Accesul la serviciile medicale a tinerilor până la 18 ani și a celor care își continuă studiile este garantat de către stat, prin oferirea gratuită a poliței de asigurare medicală. În același timp, tinerii neangajați sunt neasigurați. Menținerea sănătății tinerilor este foarte mult influențată de factorul subiectiv al conduitei lor – comportamentul de sănătate.

² Education at a Glance 2013: OECD Indicators. Paris, 2013.

³ Cercetarea și analiza locurilor de muncă vacante și necesarului de calificări în Uniunea Europeană, Republica Moldova și Ucraina. Chișinău, OIM, 2013, pag.47.

⁴ Tranziția de la școală la muncă. Chișinău, BNS, 2015.

Din cauza stilului de viață, propriu unui comportament cu risc sporit, firea rebelă, neglijența și lipsa de experiență privesc tinerii de a sesiza legătura dintre acțiunile curente privind propria sănătate și consecințele lor în viitor.

O privire generală asupra indicatorilor statistici a sănătății tinerilor atestă: printre persoanele cu dizabilități, persoanele sub vârsta 29 ani constituie circa 8%; deși incidența cazurilor de tuberculoză în rândul tinerilor este în descreștere în ultimii ani, totuși ponderea tinerilor de 25-34 ani printre bolnavii cu tuberculoză activă se menține constantă – circa 22%, iar în cazul celor de 15-24 ani – 10,2% din totalul bolnavilor. Cu toate că se fac eforturi comune din partea instituțiilor guvernamentale și non-guvernamentale în vederea informării tinerilor privind protejarea împotriva infecțiilor sexual transmissibile, 6 din 10 persoane infectate cu acest tip de infecții sunt din grupul de vârstă 15-29 ani și ponderea lor se menține constantă în ultimul deceniu. Totodată, circa 14% (în anul 2013) dintre cazurile noi depistate cu infecția HIV revin pe seama persoanelor în vârstă de 15-24 ani, iar diverse studii⁵ atestă diminuarea ponderii tinerilor cu cunoștințe comprehensive despre HIV de la 40,5% (în anul 2005) la circa 32% (în 2013). Un alt comportament de risc este utilizarea tutunului (fumatul) în rândul tinerilor⁶, care înregistrează peste 14% în rândul populației totale de 15-24 ani (24,1% printre bărbați și 4,3% printre femei).

Astăzi, se impune tot mai mult necesitatea promovării unui mod sănătos de viață. Totodată, sunt mai multe servicii medicale, cum ar fi, de exemplu, o bună parte din cele de sănătate reproductivă, care nu sunt acoperite de către asigurarea medicală obligatorie.

Familia tânără. Familiile tinere sunt percepute ca fiind foarte vulnerabile din punct de vedere socioeconomic. Necesitățile acestora pentru trai sunt mari, în special în cazul în care foarte puține familii tinere sunt asigurate cu spațiu locativ, iar salariul tinerilor specialiști sunt mici și nu le permite acoperirea minimului necesar pentru trai. Conform cercetărilor autohtone⁷, circa 29% din familiile tinere nu sunt adaptate la condițiile socioeconomice actuale, majoritatea acestora fiind din mediul rural. O bună parte din aceste familii au copii (77%) și doar 1/3 din ele au propria locuință, ceea ce argumentează necesitatea unor intervenții speciale din partea statului și a comunității.

Viitorul tinerilor: în Moldova sau peste hotare? Cu implicații severe asupra profilului demografic al țării, accentuată de lipsa unor programe de stat privind politica internă de ocupare a forței de muncă bine articulate la criza social-economică, mobilitatea migrațională a tinerilor din Moldova a îmbrăcat multiple forme: ca migrație pentru muncă, pentru studii și ca migrație de reunificare a familiei.

Tabelul 1. Statistici privind mobilitatea populației tinere în afara țării

Potrivit datelor BNS privind forța de muncă				
Vârsta	Tineri aflați peste hotare la lucru sau în căutare de lucru, <i>mii persoane</i>		*Ponderea migranților tineri în efectivul total al populației tinere, %	
	2008	2014	2008	2014
15-24 ani	75,9	72,3	11,2	13,6
25-34 ani	85,8	121,2	15,3	18,3
15-34 ani	161,7	193,5	13,1	16,2
Potrivit datelor acumulate de la Punctele de trecere a Frontierei de Stat				
Vârsta	Tineri plecați peste hotare, <i>mii persoane</i>		Ponderea tinerilor absenți din țară mai mult de un an, %	
	2008	2014	2008	2014
15-24 ani	144,3	125,1	27,4	33,3
25-34 ani	214,6	253,1	36,2	41,6
15-29 ani	259,8	254,1	31,2	35,9
15-34 ani	358,9	378,1	32,7	38,8

Sursa: calculat în baza datelor: BNS (Forța de muncă în Republica Moldova. Ocupare și șomaj. Chișinău, 2015); CRIS "Registru" (prin Acces-Web); *calculat în baza datelor BNS privind numărul mediu al populației stabile și datele privind forța de muncă în RM.

⁵ Studiul de Indicatori Multipli în Cuiburi 2012. Raport Sumar. Chișinău, 2014; Moldova Demographic and Health Survey 2005.

⁶ World Health Statistics 2015. WHO, Geneva, 2015.

⁷ Sînchevici-Chistruga I. Adaptarea familiei tinere la societatea în transformare (în baza investigațiilor sociologice din RM). Teza de doctor în sociologie. Chișinău, 2014.

Din statistica curentă privind forța de muncă⁸, constatăm că o categorie importantă dintre tinerii inactivi (circa 193,5 mii) o formează cei plecați peste hotare la lucru sau în căutare de lucru. Din diverse surse oficiale (*Tabelul 1*) se atestă că efectivul de tineri plecat peste hotare a crescut în ultimii ani, precum și ponderea acestora în efectivul total al populației tinere (de la 13,1% în 2008 la 16,2% în 2014). În orașe tinerii reprezintă 57,3% din numărul total de migranți, pe când în sate – peste 60%. Din totalul bărbaților plecați, practic 2/3 sunt în vârsta tânără, iar în cazul femeilor circa – 43%.

Intensitatea, caracteristicile sociodemografice ale fluxului migrațional în rândul tinerilor, precum și perioada aflării migranților peste hotare, toate induc pierderi directe ale generației tinere, deci a persoanelor de vârstă reproductivă și economic activă – un contingent foarte valoros în aspectele sociodemografice și economice ale țării. În plus, pierderea populației apte de muncă induce treptat la presiune puternică asupra fondurilor sociale. Totodată, constatăm că profilul candidatului tânăr la muncă peste hotare se schimbă calitativ în timp: într-o măsură mai mare pleacă tinerii care și-au finisat stagiul de formare profesională, inclusiv tinerii care încă nu și-au întemeiat o familie sau o gospodărie proprie.

Migrația tinerilor pentru studii. Ponderea tinerilor plecați la studii în afara țării este dificil de estimat, însă atât statistica națională, cât și cea a țărilor gazdă arată creșterea anuală a numărului studenților moldoveni aflați în acest scop peste hotare. Potrivit datelor statistice oficiale obținute din registrele țărilor gazdă⁹ (România, Rusia, Germania, Italia, Marea Britanie, Republica Cehă, Ucraina, Statele Unite, programul de schimb academic ERASMUS și CEPUS), mobilitatea academică a studenților se realizează la cele 3 niveluri de studii: licență, masterat și doctorat. Conform acestor registre, se constată că pentru anul de studii 2011/2012 numărul tinerilor, plecați la studii constituia 20538, iar în 2013/2014 s-a înregistrat deja un efectiv de 24642. Statistica țărilor gazdă înregistrează o creștere a mobilității studenților moldoveni de circa 4 ori mai mare decât arată statistica națională (5673 persoane

pentru anul 2013/2014), această diferență fiind determinată de faptul că o bună parte din tineri își încearcă oportunitățile individual direct la instituțiile din străinătate.

Concluzie. Tinerii fac parte din societate și sunt participanți cu drepturi egale la procesele sociale și politice, în același timp, schimbările intervenite în situația social-economică din republică plasează tineretul, ca grup social, la hotarele excluziunii sociale. Copiii și tinerii au fost susținuți social într-o măsură insuficientă, iar integrarea tinerilor în societatea adultă, în condițiile unei căderi economice, nu a fost facilitată prin nici o măsură semnificativă de suport. Aflat într-o relație de interdependență cu societatea, investiția curentă în generația tânără cu implicații prioritare în educație, sănătate și ocupație, a abilităților profesionale și a cunoștințelor devine un imperativ pentru a menține cel mai valoros contingent în aspect sociodemografic și economic al țării.

În condițiile actuale, printre cele mai stringente măsuri de ameliorare a situației tinerilor, de extindere a drepturilor și a posibilităților acestora evidențiem:

- politici ocupaționale prin dezvoltarea unui suport special de integrare pe piața muncii pentru absolvenții instituțiilor de învățământ, încurajarea egalității și echității între sexe în câmpul muncii, dezvoltarea politicilor ocupaționale raportate la reconcilierea rolurilor profesionale și familiale etc.;

- integrarea problemelor tinerilor în politicile sectoriale atunci când se formulează. Inclusiv, monitorizarea și aplicarea politicilor și acțiunilor din alte domenii cu un impact semnificativ asupra tinerilor, cum ar fi educația, sănătatea, piața muncii și bunăstarea;

- extinderea serviciilor sociale și de asistență medicală de calitate, inclusiv prevenție, tratament și îngrijirea, cu impact asupra îmbunătățirii indicatorilor de sănătate a tinerilor. Dezvoltarea serviciilor de asistență psihologică (servicii de consiliere și de terapie) și educație pentru viața de familie;

- dezvoltarea instrumentelor și mecanismelor instituționale de creștere a gradului de participare a tinerilor la viața comunității și stimularea activismului civic prin intermediul structurilor locale de tineret ș.a.

⁸ Forța de muncă în Republica Moldova. Ocupare și șomaj. BNS. Chișinău, 2015.

⁹ Grigoraș E. Mobilitatea academică a studenților din Republica Moldova. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, 2014, nr.2, pag. 232.